

אלו עוברין פרק שלישי פסחים

מג.

עין משפט גזר מצוה

ד א מיי פ"א מהלכות
תמן הלכה ו סגן לארין
עט:

לעני רש"י

אישקליירי. י. כהן (את
העור).

מוסף תוספות

א. כותח הבבלי ועמילין
ב. אכל לענין תודה לא
איתרבי וחומץ גמור בעינין.
ג. דלמא. ד. ומה בכך הא
אמרין איתרבי חמץ
גמור לענין חמץ
שבתורה ושתי הלחם. ט.

רבינו הגנאל

תניא אמר ר' יהושע וכו'
מאחר ששנינו כל שהוא
מין דגן הרי זה עובר
בפסח, למה מנו חכמים
את אלו כותח הבבלי
ושכר המדי ושאר המינוין
במשנה, והלא בכלן יש
בין מין דגן והרי זה עובר
בפסח. אלא כדי שיהא
בין כותח ובשמותיהן, כי
הוא דאמר להו הו לי
מדי למכלא בית רפתא.
שמו דקאמרי הבו ליה
כותחא הוה ליה בהדיה
בשרא, כיון דשמו כותחא
פירש, דידע דאית ביה
גמורא דהוה דלמא. הרי אלו
באזרה ואין בהן משום
כרת. אמרין מאן האי
גמורא דאית ליה חמץ דגן
גמור על ידי תערובת,
בין כותח הבבלי וכיוצא
בו, ונוקשא בעיניה כגון
עמילין של טבחים וזומן
של צבעין וקולן של
סופרים בלאו. אמר רב
יהודה אמר רב ר"מ הוא,
התניא שיהו ישרף וכו',
ואוקימנא שיהו דקרי
ליה ר"מ שיהו, והוא
הכספת פנים, בני ישרף,
וכן שיהו דקרי ליה ר'
יהודה שיהו, והוא קבני
גזביה, בני ישרף, ושיאוור
ר' מאיר שהוא הכספת
פנים כגון נוקשא בעלמא
הוא אמר ר' יהודה
נותנו לפני כלבו, כלומר
מותר בהנאה, ור' מאיר
אומר והאכלו בהרעיהם.
מיהא שמעינן ליה לר'
מאיר דאמר נוקשה בעיניה
בלאו, פירוש נוקשה שאינו
חמץ גמור וכל שכן חמץ
על ידי תערובת. רב בחמץ
אמר, מתני' ר' אליעזר
היא, דתניא על חמץ
דגן גמור עונש כרת ועל
עירובו בלאו, דבני ר'
אליעזר, והכמים אומרים
על עירובו בולא כלום.
שמעינן ליה לר' אליעזר
דאמר חמץ דגן גמור
על ידי תערובת בלאו,
וכש"כ נוקשה בעיניה, רב
יהודה לא אמר כרב נחמן,
אמר לך רב יהודה ר'
אליעזר לא אמר בלאו,
ע"י תערובת שהוא בלאו,
אבל נוקשה בעיניה לא.
תניא רב יהודה, כל
מחמצת לא תאכלו, לרבות

למה מנו חכמים את אלו. תימה לרש"י הא אליעזרין למנוסם
לאשמעינן שהן זלזלו ולא זכרם ומירך ר"י ללא הוה ליה
לאשמעינן אלא מרי מייניהו^א מד לנוקשה בעיניה וחד ע"י תערובת
ועוד הקשה דמ"ק שנמאס ליה ליה האי כלל דהא איכא תכשיטי

נשים שהן מין דגן ואין עובר בפסח
אלא רבי אליעזר הוא דקאמר ליה:
מאן תנא חמץ גמור ע"י תערובת
ונוקשה בעיניה בלאו. משמע

בשמעינן דלי לאו דאיתרבי חמץ
נוקשה למלקות אפילו איסור לא היה
זו ומיהא לר"י דפ"ק דחולין (דף קג:)

בעי רבי ירמיה הרי עלי לחמי תודה מן
החמץ או מן המלח והביא שיאור מר
שיאור דמאן אי דר"מ לר"מ מדלקי
עליה חמץ הוא והסתמא מנא ליה דהו

חמץ לענין תודה דלמא שני חמץ
בפסח דרבייה קרא למלקות^ב (גירסא)
ואור"י דהתם נמי^ג איכא שום קרא
דמרבין מייניה חמץ נוקשה והא דתניא

בפרק כל המנחות זבוח מלח (מנחות
דף קד:). אין מתמליין בתפוסים דהו
חמץ נוקשה^ד דמשמע התם היינו
לכתמילה אכל דיעצד כ"א:

ואיר"ו נוקשה בעיניה כ"א קתני.
וא"ת וימנא דמשום הכי לא
חשיב ליה משום דכ"ש הוא דלאמר רב

נחמן וי"ל דאי כ"ש הוא הוה ליה למימני
לאשמעינן דלית זיה כרת:
ונורתנו לפני בלבנו דר"מ ארבי
יהודה. מדאורייתא אפי'

באכילה כ"י דלאמרינן צפ"ק דחולין
(דף קג:).^ה דלמנא דעלייתא הוה אלא
מדרבנן אסור:

ההוא כ"א איתויי נשים. תימה
לר"י הא מרי כי כל כתיבי
גזי כרת כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכו'
כל אוכל מחמצת ונרצין עירובו
לכרת ואפילו נרצין דלא דרשי כל כי

כל דרשי ואור"י דפשיטא ליה לגמרא
דלמא לשום דרשא:
סלקא

בעיניה ורב נחמן מ"ט לא אמר כרב יהודה אמר לך דילמא עד כאן לא קאמר
ר"מ התם אלא נוקשה בעיניה אבל חמץ דגן גמור על ידי תערובת לא ורב
יהודה מ"ט לא אמר כרב נחמן אמר לך עד כאן לא קאמר ר"א התם אלא חמץ

דגן גמור ע"י תערובת אבל נוקשה בעיניה לא אמר תניא בוותיה דרב יהודה
כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום^א
המצרי יכול יהא עונש כרת ת"ל^ב כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור

עונש כרת ועל עירובו בלאו מאן שמעת ליה דאמר על עירובו בלאו ר"א היא
ואילו נוקשה בעיניה לא קאמר ש"מ נוקשה לר"א לית ליה ור"א עירובו בלאו
מנא ליה דכתיב כל מחמצת לא תאכלו אי הכי כרת נמי לרבי דהא כתיב^ג כי

כל אוכל מחמצת ונכרתה הוא מיבעי ליה^ד לכדתניא^ה (מחמצת) אין לי אלא
שנתחמץ מאליו מחמת ד"א מניין ת"ל כל^ו מחמצת ונכרתה אי הכי דלא
נמי להכי הוא דאתא אלא טעמא דר"א מכל התם נמי הכתיב כל ההוא מיבעי

ליה לרבות את הגשים נשים מדרב יהודה הוה רב נפקא^ז דאמר רב
יהודה אמר רב וכן תנא דבי ר' ישמעאל אמר קרא^ח איש או אשה כי יעשו
מכל הטאת האדם השוה הכתוב^ט איש לאשה לכל עונשין שבתורה איצטריך

סלקא
ולאו בני אכילה נינהו ולא תנינהו דכרז יודיה ותימה בעיניה דפטור: ור"א עירובו בלאו מנא
ליה. פשיטא מדאפקיה בלאו מחמצת וגי כרת מנא מחמצת כתיב: הסוא. מחמצת דגזי כרת לאו עירובו אלא לתחמץ
מחמת דבי אחר: אי פניו לאו נמי אימנא לאחזרי אנתחמץ מחמת דבי אחר אמתא ואחזרה דעירובת מנא ליה:
התם נמי דבי כרת הא כתיב כל אוכל מחמצת ונכרתה: לכל עונשין. מכאן שהנשים חייבות על כל לא מעשה שצמורה שהרי עונשין מלקות:

מלאת

כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי. יכול יהא עונש כרת ת"ל כי כל אוכל מחמצת ונכרתה על חמץ דגן גמור עונש
כרת ועל עירובו בלאו. מאן דשמעת ליה בהדיא על עירובו בלאו ר' אליעזר, ואלו הני דפשיטנא דאיתין נוקשה בעיניה
וזמא של צבעין ועמילין של טבחים וקולן וזיתום שירינהו, ש"מ דלית ליה לר' אליעזר נוקשה בעיניה בלאו ואיתוקמא
דמתני' ר"מ הוא. ואפילו הכי דרשינן טעמא דר' אליעזר עירובו בלאו מנא ליה, ופשטנן מדריקא דקרא מדרה ליה
למכתב מחמצת לא תאכלו, וכתיב כל מחמצת לא תאכלו. ואפילו ע"י תערובת בלאו. ואם תאמר אי הכי אפילו כרת נמי
אמר לך רב יהודה ר' אליעזר לא אמר בלאו, ע"י תערובת שהוא בלאו,
אבל נוקשה בעיניה לא. תניא רב יהודה, כל
מחמצת לא תאכלו, לרבות

שהגיעו לפרקן ולא הגיעו לנשים. שיש להן שערות כאילו הגיעו
לפרקן והן לא הגיעו לכלל שנים וזושות על כך: עשירות עופלות
אופן כסולם. ומשיר את השער: אנפיקיון. בזמנאות (פ"ה): מן אנפיקיון
לא יביא ומפרש ר' יהודה אנפיקיון הוא שמן זית כו': טעמא. לא

שהגיעו לפרקן ולא הגיעו^א לשנים בנות עניים
מופלות אותן בסיד בנות עשירים מופלות
אותן כסולם בנות מלכים בשמן המור שנא'
יששה חדשים בשמן המור^ב מאי שמן המור

רב הונא בר ירמיה אומר סטבת רב ירמיה בר
אבא אמר שמן זית שלא הביא שלישי תניא
ר' יהודה אומר אנפיקיון שמן זית שלא הביא
שלישי ולמה סכין אותו מפני שמשיר את
השיער ומעדרן את הבשר: זה הכלל כל שהוא

במין דגן: תניא א"ר יהושע וכו' מאחר ששנינו
כל שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח למה
מנו חכמים את אלו כדי שיהא רגיל בהן
ובשמותיהן כי הא דההוא בר מערבא איקלע

לבבל הוה בישראל בהדיה אמר להו קריבו
לי מתכילתא שמע דקאמרי קריבו ליה כותח
כיון דשמע כותח פירש: הרי אלו באזהרה:
מאן תנא דחמץ דגן גמור ע"י תערובות ונוקשה

בעיניה בלאו אמר רב יהודה אמר רב ר"מ היא
דתניא שיאור ישרף ונתנו לכלבו והאובלו
בארבעים הא גופא קשיא אמרת שיאור ישרף
אלמא אסור בהנאה והדר תני ונתנו לפני

כלבו אלמא מותר בהנאה הכי קאמר שיאור
ישרף^א דר"מ לר' מאיר דר' יהודה לר' יהודה
ונתנו לפני כלבו דר' מאיר לר' יהודה והאובלו

בארבעים אתאן לר' מאיר שמעינן ליה לרבי
מאיר נוקשה בעיניה בלאו וכל שכן חמץ דגן
גמור על ידי תערובת רב נחמן אמר ר"א
היא דתניא על חמץ דגן גמור עונש כרת על

עירובו בלאו דב"ר ר' אליעזר והכמים אומרים
על חמץ דגן גמור עונש כרת על עירובו בלאו
כלום ושמעינן ליה לר' אליעזר דאמר חמץ דגן
גמור על ידי תערובת בלאו וכל שכן נוקשה

בעיניה ורב נחמן מ"ט לא אמר כרב יהודה אמר לך דילמא עד כאן לא קאמר
ר"מ התם אלא נוקשה בעיניה אבל חמץ דגן גמור על ידי תערובת לא ורב
יהודה מ"ט לא אמר כרב נחמן אמר לך עד כאן לא קאמר ר"א התם אלא חמץ

דגן גמור ע"י תערובת אבל נוקשה בעיניה לא אמר תניא בוותיה דרב יהודה
כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום^א
המצרי יכול יהא עונש כרת ת"ל^ב כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור

עונש כרת ועל עירובו בלאו מאן שמעת ליה דאמר על עירובו בלאו ר"א היא
ואילו נוקשה בעיניה לא קאמר ש"מ נוקשה לר"א לית ליה ור"א עירובו בלאו
מנא ליה דכתיב כל מחמצת לא תאכלו אי הכי כרת נמי לרבי דהא כתיב^ג כי

כל אוכל מחמצת ונכרתה הוא מיבעי ליה^ד לכדתניא^ה (מחמצת) אין לי אלא
שנתחמץ מאליו מחמת ד"א מניין ת"ל כל^ו מחמצת ונכרתה אי הכי דלא
נמי להכי הוא דאתא אלא טעמא דר"א מכל התם נמי הכתיב כל ההוא מיבעי

ליה לרבות את הגשים נשים מדרב יהודה הוה רב נפקא^ז דאמר רב
יהודה אמר רב וכן תנא דבי ר' ישמעאל אמר קרא^ח איש או אשה כי יעשו
מכל הטאת האדם השוה הכתוב^ט איש לאשה לכל עונשין שבתורה איצטריך

סלקא
ולאו בני אכילה נינהו ולא תנינהו דכרז יודיה ותימה בעיניה דפטור: ור"א עירובו בלאו מנא
ליה. פשיטא מדאפקיה בלאו מחמצת וגי כרת מנא מחמצת כתיב: הסוא. מחמצת דגזי כרת לאו עירובו אלא לתחמץ
מחמת דבי אחר: אי פניו לאו נמי אימנא לאחזרי אנתחמץ מחמת דבי אחר אמתא ואחזרה דעירובת מנא ליה:
התם נמי דבי כרת הא כתיב כל אוכל מחמצת ונכרתה: לכל עונשין. מכאן שהנשים חייבות על כל לא מעשה שצמורה שהרי עונשין מלקות:

מלאת

כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי. יכול יהא עונש כרת ת"ל כי כל אוכל מחמצת ונכרתה על חמץ דגן גמור עונש
כרת ועל עירובו בלאו. מאן דשמעת ליה בהדיא על עירובו בלאו ר' אליעזר, ואלו הני דפשיטנא דאיתין נוקשה בעיניה
וזמא של צבעין ועמילין של טבחים וקולן וזיתום שירינהו, ש"מ דלית ליה לר' אליעזר נוקשה בעיניה בלאו ואיתוקמא
דמתני' ר"מ הוא. ואפילו הכי דרשינן טעמא דר' אליעזר עירובו בלאו מנא ליה, ופשטנן מדריקא דקרא מדרה ליה
למכתב מחמצת לא תאכלו, וכתיב כל מחמצת לא תאכלו. ואפילו ע"י תערובת בלאו. ואם תאמר אי הכי אפילו כרת נמי

אמר לך רב יהודה ר' אליעזר לא אמר בלאו, ע"י תערובת שהוא בלאו,
אבל נוקשה בעיניה לא. תניא רב יהודה, כל
מחמצת לא תאכלו, לרבות
כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי. יכול יהא עונש כרת ת"ל כי כל אוכל מחמצת ונכרתה על חמץ דגן גמור עונש
כרת ועל עירובו בלאו. מאן דשמעת ליה בהדיא על עירובו בלאו ר' אליעזר, ואלו הני דפשיטנא דאיתין נוקשה בעיניה
וזמא של צבעין ועמילין של טבחים וקולן וזיתום שירינהו, ש"מ דלית ליה לר' אליעזר נוקשה בעיניה בלאו ואיתוקמא
דמתני' ר"מ הוא. ואפילו הכי דרשינן טעמא דר' אליעזר עירובו בלאו מנא ליה, ופשטנן מדריקא דקרא מדרה ליה
למכתב מחמצת לא תאכלו, וכתיב כל מחמצת לא תאכלו. ואפילו ע"י תערובת בלאו. ואם תאמר אי הכי אפילו כרת נמי
אמר לך רב יהודה ר' אליעזר לא אמר בלאו, ע"י תערובת שהוא בלאו,
אבל נוקשה בעיניה לא. תניא רב יהודה, כל
מחמצת לא תאכלו, לרבות

(א) שנת פ: מ"ק ט: (ב) ש"ס (ג) שס מנחות פו.
מגילה יג. (ד) נלקמן ממ: מנחות גג. חולין כג: (ה) לשל כח: (ו) לשל כח: וכן יבולקו למה למה
מחמצת ועי' רש"י לעיל כח: כח: ה"ג חמץ אין
לי אלא שנתחמץ מאליו, (ז) סוכה כח. ימנות
פד: ז"ק טו. תמורה
ג: נדה מח: (קדושין
לה. ט) (ז) נפשה לנשי, (ח) ונתמנות פירש"י
שקורין בלשמה, ט) נלקמן
מח: ט) (י) ויסח:

תורה אור השלם
1. ובהגיע תר נגרה
ונגרה לבוא אל המלך
אחשוורוש מקץ יהוה לה
בדת הגשים שנינו עשר
חדש כי בן ימלא ימי
מרוקיהן ששה יחדשים
בשמן המור ושני יחדשים
בבשמים
ובהמרקיה הגשים:
אסתר ב יב
2. כל מחמצת לא
תאכלו בכל מושבתכם
ותאכלו מצות:
שמות יב כ
3. שבעת ימים מצות
תאכלו אר ביום הראשון
תשביתו שאר מבתכם
כי כל אכל חמץ ונכרתה
הקפש ההוא מקצת
מיום הראשון עד יום
השבעה: שמות יב ו
4. שבעת ימים שאר לא
יקרא בבתכם כי כל
אכל מחמצת ונכרתה
הקפש ההוא מעדת
ישראל בגר ובאגון
הארץ: שמות יב יט
5. דבר אל בני ישראל
איש או אשה כי יעשו
מכל הטאת האדם
למעל מעל בני ואשמה
הקפש ההוא:
במדבר ה ו

הגהות הב"ח
(א) גמי שהגיע לפרקן
ולא הגיעו נמות לנ"ל
ומכ"כ נשים נמת וי"ג
ע"י פ' המולד י"ן דף פ'
ע"י: (ב) שם דבר אחר
ממין מ"ל כל אוכל
מחמצת:

מוסף רש"י
שהגיעו לפרקן ולא
הגיעו לנשים. שיש להן
שערות כאלו הגיעו לכלל
שנים וזושות לך
ומתיביות דכרז
(פ) שאין צנות י"ג
שה יום אחד שענין
אלו דין שיהא לן
שער (מ"ק ט). טופלות.
מושבות (שבת פ) השער
בתי ומשיות אותן (מ"ק
ט) אורחא דלמלא קמך
שדרכן להשיר לפי שלא
הגיע לפרקן ודך עניות
טופלות כתיב (שם מתיב').
טעמא. שקורין בלשמה.
(מנחות טו). אנפיקיון.
דמנן זמנאות (פ"ה): אין
מניחין אנפיקיון (שבת
ט). שלא הביא שלישי.

ולמה סכין אותו. היינו שמן המור (שבת ט). אלו הני קא מהדר דקאמר טופלני כו'
(מ"ק ט). שמושיר את השיער. לפי שהוא וסר ויסי וכו' כח (מנחות ט). ומעדרן את הבשר. מלתיב (מגילה יג). ובב"ח
הוסיף: ולכן עונשין שבתורה. לאו זכרת, אכל עשה לא הוה הלך מלוח עשה שהמנן גרמא נשים פטורות,
אכל לא מעשה בין שהמנן גרמא בין שלא המנן גרמא נשים חייבות (ביבמות פד).

ליחייב, דהא כתיב מחמצת ונכרתה. ודחינן ההוא מחמצת דכרת מיבעי ליה לחיך, אין לי חמץ שנחייב עליו [כרת] אלא חמץ שנחמץ מאליו.
מחמת ד"א. אי הכי אימא מחמצת דלאו נמי להכי הוא דאתא, ושנינו טעמא דר' אליעזר דרשינן מכל מרכיבי כל מחמצת לא תאכלו ואפילו עירובו. אי הכי כרת נמי הכתיב כל, ההוא כל לרבות הנשים שחייבות בחמץ. ודייקין דוקיא דהני
קראי, בלאו דחמץ כתיב כל מחמצת לא תאכלו, כתב כל מחמצת לרבות כל המחמצין ואפילו ע"י תערובת לא תאכלו לאוקמייה בלאו. (ב"א): ואפילו ע"י תערובת לא תאכלו מנין [ואמרין] לא [ואודין] ומנין דכתב ליה לכל בני אדם שהם באוכלים
שחמצא כי כל אוכל מחמצת ונכרתה, מדכתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה, לרבות כל מי שאוכל ואפילו נשים. ואוקימנא דנשים חייבות באכילת מצה ואסורות באכילת חמץ בפסח.